

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ต้นกำเนิดและพลวัตของความเหลื่อมล้ำ: เพศ การเมืองและอุดมการณ์”

Reference:

Wisman, J. D. (2022). *The Origins and Dynamics of Inequality: Sex, Politics, and Ideology*. Oxford: Oxford University Press, 820 pp.

โดย

ยศ สันตสมบัติ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของความเหลื่อมล้ำ ได้สร้างปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้กับประชากรจำนวนมาก ที่ไม่อาจพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเหลื่อมล้ำยังคุกคามอนาคตของนิติรัฐและความเป็นธรรมทางสังคม หนังสือเรื่อง “ต้นกำเนิดและพลวัตของความเหลื่อมล้ำ” ของวิสแมนเสนอว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ มาตรการที่ไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมการสะสมความมั่งคั่ง รายได้ และอภิสิทธิ์ มักนำไปสู่การเผชิญหน้า ความขัดแย้ง การปฏิวัติ และสงคราม

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ยุคการสร้างรัฐและอารยธรรมเมโสโปเตเมีย แนวโน้มของแนวคิดทางสังคมที่จะยอมรับว่าความเหลื่อมล้ำเป็นไปตามธรรมชาติ มีมาตั้งแต่ยุคของเพลโต และยังคงเป็นประเด็นถกเถียงในทางปรัชญาการเมืองจนถึงปัจจุบัน แต่หนังสือเล่มนี้หันเหจากปรัชญาการเมือง มาใช้ข้อถกเถียงของชีววิทยาวิวัฒนาการ โดยเฉพาะประเด็นพลวัตของการคัดเลือกทางเพศ “รัฐ” พัฒนาจากการ

ปฏิวัติเกษตรกรรมในช่วงปลายยุคหิน เมื่อเครื่องมือเหล็กและกองทัพช่วยให้ผู้นำอำนาจกรรมสิทธิ์เหนือที่ดิน และบังคับให้สมาชิกชุมชนทำงานหนัก ทาสแรงงานติดที่ดิน ชาวนาและแรงงานรับจ้างล้วนถูกบังคับแรงงานและต้องส่งมอบส่วนเกินจากการยังชีพให้แก่ผู้นำ ความเชื่อและองค์การศาสนา พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่ความเหลื่อมล้ำ โดยนำเสนอว่าชนชั้นนำมีสิทธิธรรมในการปกครองหรือแม้กระทั่งมีสถานะดังเทพเจ้า ด้วยเหตุนี้เอง การยึดทรัพย์หรือการควบคุมผูกขาดเครื่องมือการผลิตและทรัพยากร จึงมีความเป็นมายาวนานตลอดประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ในบางสังคม ชนชั้นเจ้านายถูกแทนที่ด้วยนายทุนในเวลาต่อมา

พลังขับเคลื่อนที่อยู่เบื้องหลังการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำ คือ กระบวนการวิวัฒนาการ (ทางชีววิทยา) ความมั่งคั่งในทุกด้านเป็นการปรับตัวจากความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทางเพศ ผู้เขียนใช้แนวคิดแบบดาร์วินใหม่ในการเสนอว่าวิวัฒนาการเลือกสรรบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการแข่งขันให้สามารถเอาตัวรอด แพร่พันธุ์ และประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดคุณลักษณะทางพันธุกรรมไปสู่ลูกหลาน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มต้นของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ มนุษย์มิได้แข่งขันเพื่อสถานภาพโดยการสะสมทรัพยากรและอำนาจทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำจึงมิใช่ความจำเป็นทางสังคม ในทางตรงกันข้าม การแข่งขันกันสะสมความมั่งคั่งได้รับการทัดทานเพราะอาจทำลายความผาสุกของสังคมส่วนรวม การแข่งขันจึงถูกกำหนดให้มีลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเป็นนักรบผู้กล้าหาญ การเป็นนายพรานฝีมือดี การมีใจกว้าง ฉลาด และมีอารมณ์ศิลปะ เป็นต้น พูดยีกแบบหนึ่ง คือ การแข่งขันได้รับการกำหนดให้เป็นไปในวิถีทางที่จะยังประโยชน์แก่สังคม แต่การเรืองอำนาจขึ้นของรัฐ การเจริญพันธุ์ และกิเลสเย้ายวนของสถานภาพ ความมั่งคั่งและอำนาจผ่านการคัดสรรทางเพศ กลายเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจแนวโน้มที่สังคมรัฐจะพัฒนาความแตกต่างทางเศรษฐกิจและการเมือง ความสำเร็จในการแพร่พันธุ์หมายความว่า คุณลักษณะที่เอื้อต่อการแข่งขันได้รับการปรับปรุง

ผ่านการคัดสรรธรรมชาติ อำนาจและความมั่งคั่งในบริบทของสังคมรัฐก่อเกิดสภาพสูงให้คนบางกลุ่ม และช่วยปรับโอกาสที่คนเหล่านี้จะมีชีวิตรอดและส่งผ่านพันธุกรรมของตนไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป รหัสพันธุกรรมที่กำกับกลไกสืบทอด โลกโมโทสันจึงกลายมาเป็นคุณลักษณะเด่นในธรรมชาติของประชากรมนุษย์ สภาพทำให้ปัจเจกมีเสน่ห์ดึงดูดเพศตรงข้ามเพราะความเพียบพร้อมซึ่งอำนาจ สภาพและ ความมั่งคั่ง ย่อมให้โอกาสดีในชีวิต และความพร้อมในการดูแลลูกหลานให้อยู่รอดปลอดภัย วิวัฒนาการเลือกสรรให้ความโลภจำเริญขึ้นในประชากรมนุษย์

การแข่งขันทางเพศอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรง หากปราศจากซึ่งสถาบันสังคมที่มากำหนดกฎเกณฑ์ในการแข่งขัน และสร้างข้อจำกัดผ่านจารีตประเพณี แต่เมื่อความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นมีมากขึ้น อุดมการณ์ทางการเมืองและศาสนากลายเป็นความจำเป็นเพราะมีบทบาทสำคัญในการทำให้สมาชิกสังคมมีความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และพร้อมจะเสียสละเสรีภาพส่วนตนบางประการเพื่อแลกกับการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสมานฉันท์ อุดมการณ์ปลูกฝังความคิดที่ว่าบรรทัดฐาน กฎหมาย และความคาดหวังทางสังคมมีความยุติธรรม อุดมการณ์เกลี้ยกล่อมให้ชนชั้นล่างยอมรับคำอธิบายว่าทำไมพวกเขาจึงอยู่ในสภาพต่ำกว่า และชนชั้นสูงสมควรมีส่วนในความมั่งคั่ง รายได้ และอภิสิทธิ์มากกว่า การบริหารจัดการความหมายของความยุติธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของอุดมการณ์ อุดมการณ์ค้ำจุนระบบที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำโดยยืนยันความคิด ความเชื่อ และเรื่องเล่าที่สร้างความชอบธรรมให้กับการกระจายรายได้ความมั่งคั่งและอภิสิทธิ์ของชนชั้นนำ อุดมการณ์กล่อมเกลาลอกล่อผู้แพ้ข้างล่างให้เชื่อเชื่อว่า เงื่อนไขที่อยู่ตรงข้ามกับผลประโยชน์ของตนนั้นชอบและยุติธรรม

อุดมการณ์ที่รองรับความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ยังทรงอำนาจอยู่ในปัจจุบัน วิฤตเศรษฐกิจปี 2008 ซึ่งน่าจะทำให้คนส่วนใหญ่เห็นมายาคติของเสรีนิยมใหม่ได้อย่างชัดเจน เพราะแม้แต่ นายอลัน กรีนสแปน นักเศรษฐศาสตร์

สายอนุรักษ์สุดโต่งยังออกมายอมรับว่าเขาผิดพลาดที่ไปเชื่อแนวคิดนี้ แต่การสะท้อนย้อนคิดของนายกรีนสแปนก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิเสธรุดมการณ์นี้แต่อย่างใด

โชคดีที่ว่า วิวัฒนาการยังเลือกสรรคุณลักษณะอีกประการหนึ่งของมนุษย์ นั่นคือ ความรู้สึกของความเป็นธรรม (sense of fairness) คุณลักษณะนี้มาจากการคัดสรรของกระบวนการวิวัฒนาการเช่นเดียวกัน ในบริษัทที่คนส่วนใหญ่อาจยอมรับอุดมการณ์ครอบงำ ยังมีคนบางกลุ่มที่ปฏิเสธบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ จารีตจากเบื้องบน เพราะรู้สึกว่าไม่เป็นธรรม คนเหล่านี้อาจถูกคว่ำบาตรและเนรเทศออกจากสังคม แต่คนที่ยึดมั่นในความรู้สึกของความเป็นธรรมมีแนวโน้มที่จะเอาชีวิตรอดและถ่ายทอดพันธุกรรมของตนไปสู่ลูกหลาน ด้วยเหตุนี้เอง มนุษยชาติจึงมีรากเหง้าทางพันธุกรรมที่มุ่งแสวงหาสถานภาพและความเป็นธรรมไปพร้อมกัน ชาร์ลส์ที่ 1 และหลุยส์ที่ 14 ต่างมองว่าการตั้งคำถามต่อสิทธิธรรมของตนนั้นไม่ยุติธรรม และพร้อมสละชีพมากกว่าจะยอมรับเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม ประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยเรื่องราวของความขัดแย้งระหว่างการรักษาสถานภาพกับความเป็นธรรม

การเมืองก่อกำเนิดขึ้น เพื่อวินิจฉัยความขัดแย้งระหว่างสันดานสองด้านของมนุษย์ (ความรู้สึกของความเป็นธรรม กับ การกอบโกยให้ได้มากที่สุด) ภายใต้กรอบของสถาบันทางสังคม การต่อรองระหว่างพลังทั้งสองด้านตลอดเวลาที่ผ่านมาคือแก่นแกนของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ และยังคงเป็นปมปัญหาในปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำหรือความเป็นธรรมคือปัญหาหลักของมนุษยชาติ การแสวงหาอำนาจ กับ การสร้างข้อจำกัดของอำนาจ คือ บทบาทของการเมืองและองค์กรที่พัฒนาขึ้นเพื่อกำกับการแข่งขัน ระบบการเมืองสร้างข้อจำกัดให้การแสวงหาอำนาจและการยอมรับกฎกติกาช่วยเกิดความรู้สึกของความเป็นธรรม มาตรฐานทางศีลธรรมก็มีการปรับเปลี่ยนมาโดยตลอดเช่นกัน กฎหมายฮัมบูราบีแห่งบาบิโลนเมื่อสี่พันปี

ก่อนระบุว่า หน้าทีของกษัตริย์คือการปกป้องมิให้ผู้อ่อนแอถูกรังแกโดยผู้เข้มแข็ง แต่ในความเป็นจริงผู้อ่อนแอโดนรังแกมาโดยตลอด

ชีววิทยาสรางเงื่อนไขใหนมนุษย์ชาติแข่งขันอย่างชาญฉลาดขึ้น ความอยู่รอดของเราอาจขึ้นอยู่กับความพยายามในการสร้างสถาบันการเมืองที่มีประสิทธิภาพในการกำกับควบคุมอำนาจแห่งความโลภ เพื่อไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรมมากขึ้น